

THẾ GIỚI NĂM 2007: THÁCH THỨC VÀ THỜI CƠ

NGUYỄN TRUNG

Loài người đã đi qua năm thứ bảy của thế kỷ XXI trong một thế giới đầy biến động. Những nguy cơ, thách thức mà con người phải đối phó luôn vận động, diễn biến vô cùng phức tạp và đan xen cùng những thời cơ, thuận lợi mà con người nắm bắt được. Về cơ bản, những nguy cơ, thách thức mang tính truyền thống và phi truyền thống tiếp tục tồn tại như năm trước, nhưng có phát triển, diễn biến phức tạp hơn, đòi hỏi thế giới phải tìm cách đối phó tích cực, hiệu quả hơn, nếu như muốn tồn tại và phát triển bền vững.

Nguy cơ biến đổi khí hậu, ô nhiễm môi trường tăng lên

Trong những nguy cơ, thách thức mà con người phải đối mặt, nguy cơ biến đổi khí hậu được coi là nghiêm trọng nhất ở thế kỷ XXI và nổi lên hàng đầu trong năm 2007 - năm được Liên hợp quốc coi là "Năm khí hậu". Ủy ban Liên chính phủ và các nhà khí hậu học của Liên hợp quốc công bố hàng loạt báo cáo xác thực chứng minh rằng trái đất ngày càng ấm lên và "các chất thải gây hiệu ứng nhà kính" do chính con người tạo ra dẫn tới tình trạng ấm lên của trái đất và một môi trường đang biến đổi gây ra những thảm họa thiên tai như hạn hán, bão lụt, triều cường, nước biển dâng cao, đất liền thu hẹp, nhiều đảo biến mất, một số loài động - thực vật bị tuyệt chủng... Theo báo cáo của Tổ chức Báo động quốc tế ngày 12-11-2007, 46 quốc gia bao gồm 2,7 tỉ người có nguy cơ cao về xung đột bạo lực và 56 quốc gia khác có nguy cơ bất ổn chính trị do biến đổi khí hậu sẽ

ảnh hưởng đến việc cung cấp nước, sử dụng đất, sản xuất nông nghiệp.

Đứng trước nguy cơ, thách thức nghiêm trọng như vậy, cộng đồng quốc tế đã và đang có những quan tâm đặc biệt về vấn đề biến đổi khí hậu. Thế giới đã chi tới 1,6% GDP toàn cầu để ngăn chặn tình trạng này. Liên hợp quốc, các tổ chức quốc tế, tổ chức khu vực, hầu hết các quốc gia trên thế giới đều đưa vấn đề biến đổi khí hậu vào chương trình nghị sự, chiến lược, kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội và khoa học - công nghệ của mình theo xu hướng phát triển kinh tế - xã hội phải đi đôi với bảo vệ môi trường. Rất nhiều sáng kiến, biện pháp làm sạch môi trường, giảm rủi ro thiên tai, giảm khí thải gây hiệu ứng nhà kính đã được đưa ra thảo luận tại các hội nghị quốc tế và thực hiện ở các quốc gia. Đặc biệt, nửa đầu tháng 12-2007, Liên hợp quốc đã triệu tập Hội nghị về biến đổi khí hậu tại Ba-li (In-đô-nê-xi-a), hơn 10.000 đại biểu đại diện cho 190 quốc gia tham dự để bàn bạc và đưa ra những biện pháp khắc

phục tình trạng này. Hầu hết các quốc gia tán thành thực hiện mục tiêu của "Lộ trình Ba-li", theo đó mục tiêu đến năm 2020, tất cả các nước đang phát triển phải cắt giảm từ 25% đến 40% lượng khí thải gây hiệu ứng nhà kính, so với mức của năm 1990 (Lộ trình này sẽ tiếp nối Nghị định thư Ky-ô-tô hết hiệu lực vào năm 2012). Dự kiến, trong 6 tháng đầu năm 2008, các cuộc thương lượng chính thức trong khuôn khổ "Lộ trình Ba-li" sẽ bắt đầu để tiến tới hành động thống nhất trên phạm vi toàn cầu. Trong thời gian Hội nghị Ba-li họp tại In-đô-nê-xi-a và nhiều nước trên thế giới đã diễn ra hàng loạt cuộc biểu tình kêu gọi thế giới có những hành động khẩn cấp để kiểm soát tình trạng biến đổi khí hậu, bảo vệ trái đất, bảo vệ môi trường sống của con người.

Khủng bố và chống khủng bố

Chủ nghĩa khủng bố vẫn là mối đe dọa phi truyền thống nguy hiểm mang tính toàn cầu, là thách thức hàng đầu đối với an ninh của nhiều quốc gia trên thế giới. Năm 2007 vẫn có hàng ngàn vụ khủng bố chủ yếu bằng đánh bom liều chết, ám sát, bắt cóc con tin diễn ra ở nhiều nước, nhiều khu vực trên thế giới, tập trung nhất vẫn là khu vực Trung Đông, châu Phi, Nam Á, Đông - Nam Á (miền Nam Thái Lan, Phi-líp-pin). I-rắc và Á-p-ga-ni-xtan là hai nước trọng điểm mà Mỹ đã tiến hành chiến tranh "chống khủng bố" từ những năm trước đây, nay vẫn là những trung tâm, sào huyệt lớn nhất của bọn khủng bố quốc tế, hoạt động khủng bố vẫn diễn ra thường xuyên, liên tục. Tiếp đến là Pa-ki-xtan, đồng minh và căn cứ quan trọng nhất của Mỹ trong cuộc chiến tranh chống khủng bố ở Nam Á, cũng trở thành trung tâm của hoạt động khủng bố. Năm 2007, có tới hàng trăm vụ khủng bố bằng đánh bom liều chết do các phần tử Hồi giáo cực đoan gây ra ở nước này. Vụ khủng bố đẫm máu nhất đã xảy ra vào ngày 18-10 ở thành phố Ca-ra-chi, khi hàng vạn người ra đường chào đón Cựu

Thủ tướng B. Bút-tô lưu vong trở về nước thì bọn khủng bố đã cho nổ bom giết chết và làm bị thương hơn 500 người...

Tuy quy mô và cường độ hoạt động khủng bố có giảm hơn các năm trước nhưng các tổ chức khủng bố quốc tế vẫn đang củng cố, bổ sung lực lượng và tìm kiếm, phát triển các phương thức, thủ đoạn khủng bố bằng các phương tiện kỹ thuật công nghệ cao, đặc biệt nguy hiểm như vũ khí hóa học, sinh học và vũ khí hạt nhân. Đây là một nguy cơ mà thế giới luôn phải cảnh giác, đề phòng.

Chống khủng bố là một trong những nhiệm vụ trung tâm, hàng đầu của cộng đồng quốc tế được thể hiện trong chiến lược quốc phòng, an ninh của các quốc gia. Trong năm 2007, cộng đồng quốc tế bao gồm Liên hợp quốc, các tổ chức liên kết khu vực, các quốc gia đều có những nỗ lực chống khủng bố và đã thu được những kết quả nhất định. Nhiều tên khủng bố, nhiều nhóm khủng bố đã bị tiêu diệt hoặc bị bắt. Tuy nhiên, An Kê-đa, tổ chức khủng bố quốc tế lớn nhất và trùm khủng bố Bin La-đen vẫn tồn tại, tiến hành hoạt động phân tán ở nhiều nơi trên thế giới. Hai vụ khủng bố lớn ở Pa-ki-xtan và An-giê-ri nêu trên đều mang "nhãn hiệu An Kê-đa". Bin La-đen thỉnh thoảng lại xuất hiện trên truyền hình như thách thức Mỹ và đồng minh. Không những thế, Bin La-đen đã trở thành một hình tượng đại diện của một trào lưu cho nhiều thanh niên Hồi giáo mới lớn lên bị tiêm nhiễm tư tưởng cực đoan, lấy "thánh chiến" làm tôn chỉ chống Mỹ và phương Tây.

Chống khủng bố thực sự là cuộc chiến đầy cam go, lâu dài, phức tạp. Chỉ khi nào loại trừ được những nguyên nhân sinh ra khủng bố thì mới chấm dứt được khủng bố. Việc chống khủng bố một cách phiến diện bằng biện pháp quân sự, bằng chiến tranh như Mỹ tiến hành ở Á-p-ga-ni-xtan và I-rắc là sai lầm, không có hiệu quả. Đó là chưa kể việc mượn cớ "chống khủng bố" để gây chiến tranh, hoặc can thiệp

lật đổ, giết hại dân thường, tàn phá nước người còn là tội ác. Thực tế cho thấy rằng, để chống khủng bố có hiệu quả hơn, ngoài việc tổ chức, xây dựng lực lượng, xây dựng luật pháp chống khủng bố, các quốc gia cần phải tiếp tục thông qua các chương trình phát triển kinh tế - xã hội, chiến lược quốc phòng - an ninh một cách đồng bộ, thiết lập sự công bằng xã hội, nâng cao dân trí, xóa bỏ dần áp bức, bất công, đói nghèo, bất bình đẳng tôn giáo, mâu thuẫn, kỳ thị dân tộc, sắc tộc...

Chiến tranh, xung đột vũ trang và những cuộc khủng hoảng, những "điểm nóng" tiềm tàng

Năm 2007, vẫn có hàng chục cuộc chiến tranh (chủ yếu là nội chiến) và xung đột vũ trang tiếp diễn trên thế giới.

Trung Đông, nơi tập trung nhiều loại mâu thuẫn gay gắt nhất, cũng là "điểm nóng" nhất thế giới, biểu hiện bằng cả chiến tranh, xung đột vũ trang, bạo lực khủng bố, khủng hoảng hạt nhân, khủng hoảng chính trị, khủng hoảng nhân đạo v.v.. Tập trung nhất vẫn là ở I-rắc. Hơn 4 năm sau ngày Mỹ tiến công I-rắc, đất nước này vẫn chưa im tiếng súng, chiến tranh và xung đột vũ trang, bạo lực khủng bố vẫn tiếp diễn hằng ngày giữa quân nổi dậy với quân Mỹ và đồng minh chiếm đóng, giữa các phe phái Hồi giáo dòng Si-ai, dòng Săn-ni, Hồi giáo Gi-hát và cả người Cuốc. Ngay từ đầu năm 2007, Tổng thống Mỹ Bu-sơ đã có điều chỉnh chiến lược về I-rắc, tăng thêm quân và tăng cường xây dựng, củng cố chính quyền I-rắc, nhưng vẫn không có được một nhà nước I-rắc đủ mạnh để ổn định tình hình, để quân Mỹ có thể rút dần về nước. Cũng như I-rắc, từ năm 2006 cho đến nay, Li-băng đã trở thành chiến trường khốc liệt tranh giành ảnh hưởng giữa hai phái Săn-ni và Si-ai bằng bạo lực khủng bố, và xung đột vũ trang giữa Héc-bô-la với I-xra-en. Vào cuối năm 2007 này, tiếng súng xung đột tạm lắng, nhưng nước này lại rơi vào cuộc

khủng hoảng chính trị, khi Tổng thống E. La-hút đã hết nhiệm kỳ từ ngày 23-11 mà thời gian dài vẫn chưa bầu được Tổng thống mới. Dự luận cho rằng, dù khi có được một vị Tổng thống mới thì đất nước này cũng khó thoát khỏi khủng hoảng do bất đồng, mâu thuẫn giữa các phe phái rất sâu sắc và có quá nhiều thế lực can thiệp từ bên ngoài.

Cuộc đối đầu về vấn đề hạt nhân giữa Mỹ và I-ran tiếp tục trong năm 2007 với những diễn biến phức tạp, có lúc hai bên như đứng bên miệng hố chiến tranh. Oa-sinh-ton có ý định "hướng cuộc chiến chống khủng bố vào I-ran", bởi vì nước này cũng từng bị liệt vào "trục ác quỷ", ủng hộ khủng bố và tìm cách phát triển vũ khí hạt nhân. Rất may, cuộc chiến "chống khủng bố" ấy chưa xảy ra, nếu không, "kịch bản" I-rắc lại diễn ra, gây tai họa khôn lường cho cả đôi bên và cộng đồng quốc tế.

Bao trùm lên "thùng thuốc súng" Trung Đông vẫn là cuộc xung đột I-xra-en - Pa-le-xtin. Năm 2007, cuộc xung đột này vẫn tiếp diễn nhưng mức độ căng thẳng, quyết liệt có giảm hơn, không có những vòng xoáy bạo lực "ăn miếng trả miếng" đẫm máu như trước đây. Tuy nhiên, tình hình lại có những diễn biến phức tạp, đặc biệt do mâu thuẫn nội bộ gay gắt, giữa hai phái Pha-ta và Ha-mát của Pa-le-xtin đã xảy ra cuộc xung đột "huynh đệ tương tàn" và ngày 13-6-2007, phái Ha-mát đã đánh bật lực lượng Pha-ta ra khỏi Ga-da về khu Bờ Tây, tạo nên tình trạng "một dân tộc, hai chính quyền". Tình hình đó làm cho sự nghiệp giải phóng, xây dựng một nhà nước độc lập, tự chủ của nhân dân Pa-le-xtin càng thêm khó khăn, xa vời.

Ngoài khu vực Trung Đông còn có hàng chục "điểm nóng" tiếp diễn hoặc tiềm tàng, dễ bùng nổ ở nhiều khu vực trên thế giới do các mâu thuẫn sắc tộc, tôn giáo và chủ nghĩa ly khai gây ra. Đó là chiến tranh và xung đột vũ trang tiếp diễn ở Áp-ga-ni-xtan, Xri Lan-ca, ở miền Nam Thái Lan, ở Xu Đẳng và nhiều nước châu Phi, Mỹ La-tinh. Tại châu Âu, Cô-xô-vô

cũng tiếp tục là "điểm nóng" tiềm tàng luôn sẵn sàng bùng nổ xung đột nếu như bộ phận người gốc An-ba-ni chiếm đa số tự ý tuyên bố độc lập tách khỏi Xéc-bi-a. Tại Đông A, eo biển Đài Loan cũng vẫn là "điểm nóng" tiềm tàng, nguy cơ nổ ra chiến tranh giữa hai bờ eo biển là khó tránh khỏi nếu "thế lực Đài Loan độc lập" cố tình thực thi ý chí của mình.

Năm 2007, thế giới vẫn tiếp tục phải đứng trước hàng loạt nguy cơ, thách thức và mối đe dọa khác: chạy đua vũ trang và phổ biến vũ khí giết người hàng loạt; các loại tai nạn, tệ nạn xã hội; tội phạm xuyên quốc gia; dịch bệnh ở người và gia súc, gia cầm; tình trạng bất công, bất bình đẳng, tham nhũng, đói nghèo và phân hóa giàu nghèo cao độ. Trước thực trạng đó, các quốc gia trên thế giới tiếp tục điều chỉnh chiến lược phát triển chiến lược kinh tế - xã hội, đề cao cảnh giác, tăng cường xây dựng tiềm lực và thực lực quốc phòng, an ninh, nâng cao chất lượng tổng hợp của các lực lượng vũ trang, tăng cường hợp tác quốc tế, chủ động đối phó với những nguy cơ, thách thức của thời đại.

Xu thế hội nhập khu vực và toàn cầu; hợp tác và đấu tranh cho hòa bình và phát triển bền vững vẫn là dòng chính của thời đại

Dù cho thế giới loài người trong năm 2007 vẫn phải đối phó với vô vàn nguy cơ, thách thức, nhưng với cách nhìn khách quan và tổng quát, có thể khẳng định vai trò chủ đạo, dòng chính của thời đại đó là: *xu thế hội nhập quốc tế, liên kết khu vực, liên khu vực; đàm phán giải quyết các mâu thuẫn, xung đột; hợp tác và đấu tranh cho hòa bình và phát triển bền vững, cho một trật tự thế giới công bằng, tốt đẹp, cho mục tiêu độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội*. Điều khẳng định này được thể hiện trên các bình diện sau đây:

Là tổ chức quốc tế lớn nhất, Đại hội đồng Liên hợp quốc khóa 62 họp tháng 9-2007 đã thảo luận và quyết định những vấn đề liên quan

đến hòa bình, ổn định và sự phát triển bền vững của thế giới, cũng như vấn đề cải tổ Liên hợp quốc. Tuyệt đại đa số các thành viên yêu cầu tiếp tục cải tổ Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc theo hướng dân chủ hóa, minh bạch hóa, tăng cường tính đại diện cho các châu lục, mở rộng các thành viên Thường trực và không Thường trực của Hội đồng Bảo an, tăng cường vai trò, sức mạnh, quyền uy và hiệu quả hoạt động để tổ chức quốc tế lớn nhất này thực hiện đúng tôn chỉ, mục đích của mình. Tại khóa họp này, Việt Nam đã được tuyệt đại đa số các nước thành viên bầu làm Ủy viên không Thường trực Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc nhiệm kỳ 2008 - 2009. Sự kiện này, cùng với việc Việt Nam chính thức gia nhập WTO năm trước đã nâng tầm vị thế cũng như trách nhiệm của Việt Nam trên trường quốc tế, biểu hiện bước tiến quan trọng của Việt Nam trong xu thế hợp tác quốc tế, hội nhập toàn cầu.

Cùng với xu thế toàn cầu hóa kinh tế, hợp tác và đấu tranh thông qua các tổ chức toàn cầu như Liên hợp quốc, WTO... thì xu thế nhất thể hóa, liên kết khu vực, liên khu vực cũng tiếp tục phát triển. Năm 2007, hầu hết các tổ chức khu vực, tiểu khu vực, vùng, tiểu vùng đều tiếp tục tăng cường hoạt động, mở rộng quy mô hoặc củng cố tổ chức hiện có, tăng cường hiệu quả hợp tác, liên kết toàn diện hay từng mặt về kinh tế, chính trị, quân sự, quốc phòng, an ninh, văn hóa, khoa học công nghệ; hợp tác đấu tranh chống khủng bố, chống chiến tranh, bảo vệ môi trường sinh thái.

Liên minh châu Âu (EU) tiếp tục vận động, vượt qua những trở ngại để tiến tới thông qua được bản Hiến pháp chung cho toàn châu Âu. Đầu tháng 11-2007, Hội nghị cấp cao EU - châu Phi họp ở Bồ Đào Nha, các nhà lãnh đạo của 27 quốc gia thành viên EU và 30 quốc gia thuộc châu Phi đã ký kết Hiệp định về đối tác chiến lược giữa EU với châu Phi.

Ngày 20-11-2007, Hiệp hội các quốc gia Đông - Nam Á (ASEAN) đã ký kết một văn

kiện lịch sử, đó là "Hiến chương ASEAN" đánh dấu bước tiến quan trọng, đưa ASEAN từ một hiệp hội trở thành một khối hoạt động dựa trên cơ sở pháp lý. Từ nay, cơ chế tự nguyện sẽ không còn, mọi quyết định của ASEAN đều ràng buộc về pháp lý. Mọi người hy vọng "Hiến chương ASEAN" sẽ thắt chặt mối đoàn kết, hợp tác của 10 nước thành viên, thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội, mang lại lợi ích thiết thực cho các nước trong khu vực.

Các tổ chức hợp tác, liên kết khu vực khác ở các châu Á, Phi, Mỹ La-tinh, Bắc Mỹ, Trung Đông, Nam Á, châu Á - Thái Bình Dương v.v.. đều có nhiều hoạt động tương phú, đa dạng theo xu thế vừa hợp tác vừa đấu tranh cho hòa bình và phát triển bền vững.

Trên cơ sở thắng lợi của phong trào cánh tả ở Mỹ La-tinh trong các cuộc bầu cử năm ngoài, 9/12 vị đứng đầu nhà nước của các nước bầu cử thuộc cánh tả. Năm 2007, phong trào này tiếp tục củng cố vị thế quyền lực, mà nhân dân giao cho để lãnh đạo xây dựng những xã hội tiến bộ và phát triển ở Mỹ La-tinh. Ngọn cờ "Chủ nghĩa xã hội của thế kỷ XXI" mà U. Cha-vét phát lên đang được thu hút sự quan tâm của dư luận Mỹ La-tinh cũng như thế giới.

Năm 2007, quan hệ giữa các nước lớn vẫn tồn tại nhiều mâu thuẫn và xung đột về lợi ích, nhưng về bản chất đã không còn là mối quan hệ thù địch như thời kỳ "chiến tranh lạnh". Quan hệ Nga - Mỹ có mâu thuẫn gay gắt xung quanh việc Mỹ dự định triển khai hệ thống tên lửa đánh chặn ở Cộng hòa Séc và Ba Lan, sát biên giới Nga. Tuy nhiên, hai nước vẫn giữ quan hệ hợp tác trên nhiều lĩnh vực, mang lại lợi ích cho cả đôi bên. Quan hệ Trung Quốc - Nhật được cải thiện, hòa dịu nhiều hơn, một hợp tác hai bên cùng có lợi nổi trội hơn. Các mối quan hệ tay đôi, tay ba giữa các nước lớn khác cũng tương tự như vậy. Quan hệ hợp tác tiến bộ hơn giữa các nước lớn được thể hiện rõ ràng xu thế đối thoại, thương lượng để giải quyết các tranh chấp, xung đột giữa các nước lớn với nhau,

cũng như các vấn đề khu vực và quốc tế khác, như cuộc xung đột ở Trung Đông, khủng hoảng hạt nhân ở I-ran, ở bán đảo Triều Tiên. Cuộc đàm phán 6 bên (có 4 nước lớn tham gia) về vấn đề hạt nhân trên bán đảo Triều Tiên là vô cùng khó khăn, phức tạp, qua nhiều năm đã đưa đến thành công trong năm 2007, làm cho thế giới như trút đi được một gánh nặng của sự lo âu về nguy cơ hạt nhân. "Thùng thuốc súng" Trung Đông nóng bỏng như thế, nhưng năm 2007 nhìn chung "mùi thuốc súng" nơi đây cũng không còn đậm đặc như các năm trước. Cuối tháng 11-2007, Hội nghị hòa bình Trung Đông do Mỹ bảo trợ họp ở An-na-pô-lít (Mỹ) bao gồm 44 nước trong khu vực Trung Đông và một số nước lớn khác, tuy không đem lại kết quả thực chất và trực tiếp nào, nhưng cũng đặt nền móng để nối lại "lộ trình hòa bình Trung Đông" do nhóm "Bộ Tứ" bảo trợ.

Chính do quan hệ giữa các nước lớn tương đối hòa dịu, mặt hợp tác nổi trội hơn mâu thuẫn, xung đột, và do nỗ lực chung của cộng đồng quốc tế mà có thể khẳng định rằng, năm 2007, hợp tác đấu tranh cho hòa bình, ổn định và phát triển bền vững vẫn là xu thế chủ đạo, là dòng chính của thời đại. Kinh tế thế giới năm 2007 tiếp tục tăng trưởng, IMF dự báo tốc độ tăng trưởng là 4,8%, chậm hơn năm 2006 (5,1%). Nguyên nhân có nhiều, đặc biệt do giá dầu lửa - nguồn năng lượng chủ yếu của nền kinh tế toàn cầu tăng đến mức kỷ lục, gần 100USD/thùng vào dịp cuối năm. Ngoài ra còn do tác động của biến đổi khí hậu, tác động của cuộc khủng hoảng bộ phận trong nền kinh tế Mỹ, khiến kinh tế Mỹ, Nhật Bản, châu Âu tăng trưởng chậm. Trong khi các nền kinh tế lớn mới trỗi dậy như Nga, Ấn Độ, Trung Quốc tăng trưởng rất ấn tượng.

Với những thành tựu đạt được trong năm 2007, so sánh lực lượng sẽ ngày càng có lợi cho các lực lượng hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội, chúng ta tin rằng tương lai của thế giới sẽ ngày càng tươi sáng hơn. □